

ORQA MIYA REFLEKSLARI

Rajabova Roxila Baxshullayevna
Ro'ziyeva Gulchexra Atoyevna

*Afshona Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligini saqlash texnikumi
o'qituvchilari*

Annotatsiyasi: *Asab tizimi butun tanadagi eng murakkab va qiziqarli tizimdir. Miya, orqa miya va asab tolalari tanamizning yaxlitligini ta'minlaydi va uning ishlashini qo'llab-quvvatlaydi. Asab tizimining asosiy vazifalaridan biri tanani tashqi ta'sirlardan himoya qilishdir. Bu orqa miya refleklari mavjudligi tufayli mumkin.*

Kalit so'zlar: *Refleks, refleks yoylari, neyronlar, Impuls, motor neyron, Omurilik refleklari, fleksiya, ekstensor;*

Refleks - bu tananing tashqi stimulg'a avtomatik javobidir. Tarixiy jihatdan, bu asab tizimining eng qadimg'i reaksiyalaridan biridir. Refleks harakati ixtiyorsiz, ya'ni uni ong boshqarib bo'lmaydi.

Neyronlarning ketma-ketlig'i va ularning ma'lum bir refleksni ta'minlovchi jarayonlari refleks yoylari deyiladi. Bu sezgir retseptordan ish organidagi nerv oxiriga impuls o'tkazish uchun zarur.

Refleks yoyining tuzilishi

Motor refleksning refleks yoyi eng oddiy deyiladi, chunki u faqat quyidagilardan iborat. Ikkita nerv hujayralari yoki neyronlardan iborat. Shuning uchun u ikki neyronli deb ham ataladi. Impuls o'tkazuvchanlig'i refleks yoyining quyidagi bo'limlari tomonidan ta'minlanadi:

□ Birinchi neyron sezgir, dendrit (qisqa jarayon) bilan periferik to'qimalarga tarqalib, retseptor bilan tugaydi. Va uning uzun jarayoni (akson) boshqa yo'nalishda - orqa miyaga cho'zilib, orqa miyaning orqa shoxlariga, so'ngra oldingi shoxlarga kirib, keyingi neyron bilan aloqa (sinaps) hosil qiladi.

□ Ikkinchi neyron motor neyron deb ataladi, uning aksioni orqa miyadan skelet mushaklarigacha cho'zilib, qo'zg'atuvchig'a javoban qisqarishini ta'minlaydi. Nerv va mushak tolasi orasidagi bog'lanish nerv-mushak birikmasi deb ataladi.

Nerv impulsining refleks yoyi bo'ylab uzatilishi tufayli orqa miya motor refleklarining mavjudlig'i mumkin.

Refleks turlari

Umuman olganda, barcha refleklar oddiy va murakkabga bo'linadi. Ushbu maqolada muhokama qilingan o'murtqa refleklar oddiy deb tasniflanadi. Bu shuni anglatadiki, ularni amalga oshirish uchun faqat neyronlar va orqa miya etarli. Miya tuzilmalari refleks shakllanishida ishtirok etmaydi.

Omurilik refleklarining tasnifi ma'lum bir reaksiyani qanday stimulyatsiya qilishiga, shuningdek, ushbu refleks tomonidan bajariladigan tana funksiyasiga bog'liq. Bundan tashqari, tasniflashda refleksli javobda asab tizimining qaysi qismi ishtirok etishi hisobga olinadi.

Omurganing quyidagi turlarireflekslar:

□ vegetativ - siyish, terlash, qon tomirlarining siqilishi va kengayishi, defekatsiya;

□ motor - fleksiyon, ekstensor;

□ proprioseptiv - yurishni ta'minlash va mushak ohangini saqlab turish, mushak retseptorlari qo'zg'alganda paydo bo'ladi.

Motor reflekslar: kichik tiplar

O'z navbatida motor reflekslari yana ikkita turga bo'linadi:

□ Faza reflekslari mushaklarning bir marta egilishi yoki kengayishi bilan ta'minlanadi.

□ Tonik reflekslar ko'p sonli ketma-ket egilish va kengayish bilan yuzaga keladi. Ular muayyan holatni saqlash uchun zarur.

Nevrologiyada refleks turlarining yana bir tasnifi ko'pincha qo'llaniladi. Ushbu bo'linishga ko'ra, reflekslar:

□ chuqur yoki proprioseptiv - tendon, periosteal, artikulyar;

□ yuzaki - teri (ko'pincha tekshiriladi), shilliq qavatlarining reflekslari.

Reflekslarni aniqlash usullari

Refleksning holati asab tizimining ishi haqida ko'p narsalarni aytib berishi mumkin. Hammer refleksini tekshirish nevrologik tekshiruvning muhim qismidir.

Chuqur (proprioseptiv) reflekslarni tendonga bolg'acha bilan engil urish orqali aniqlash mumkin. Odatda, mos keladigan mushaklarning qisqarishi bo'lishi kerak. Vizual ravishda, bu oyoq-qo'lning ma'lum bir qismining kengayishi yoki egilishi bilan namoyon bo'ladi.

Teri reflekslari nevrologik bolg'aning tutqichini o'ziga xos bo'g'in ustida tez ushlab turish orqali paydo bo'ladi. Bemorning terining joylari. Bu reflekslar tarixiy jihatdan chuqurlarga qaraganda yangiroqdir. Ular keyinchalik, hatto asab tizimining patologiyasi bilan ham shakllanganligi sababli, birinchi navbatda aynan shu refleks yo'qoladi.

Chuqur reflekslar

Tindon retseptoridan kelib chiqadigan orqa miya reflekslarining quyidagi turlari ajratiladi:

Biceps refleksi - elkaning ikki boshli mushaklari tendoniga engil zarba bilan sodir bo'ladi, uning yoyi orqa miya (SM) ning IV-VI bo'yin segmentlaridan o'tadi, normal reaksiya bilakning egilishidir..

Triseps refleksi - triseps (uch boshli) paylari urilganda paydo bo'ladi, uning yoyi SMning VI-VII bo'yin segmentlaridan o'tadi, normal reaksiya bilakning kengayishi hisoblanadi.

Kakarporadial - radiusning stiloid jarayoniga zarba berish natijasida yuzaga keladi va qo'lning egilishi bilan tavsiflanadi, yoy SMning V-VIII bo'yin segmentlaridan o'tadi.

Tizza - patella ostidagi tendonga zarba berish natijasida yuzaga keladi va oyoqning kengayishi bilan tavsiflanadi. Yoy orqa miyaning II-IV bel segmentlaridan o'tadi.

Axilles - bolg'a Axilles tendoniga urilganda paydo bo'ladi, uning yoyi orqa miyaning I-II sakral segmentlaridan o'tadi, normal refleks reaksiyasi oyoqning plantar fleksiyasidir.

Teri reflekslari

Yuza yoki teri reflekslari nevrologik amaliyotda ham muhim ahamiyatga ega. Ularning mexanizmi chuqur reflekslarga o'xshaydi: retseptorlarning uchlari qo'zg'atilganda yuzaga keladigan mushaklar qisqarishi. Faqat bu holda, bolg'a zarbasi yordamida tirnash xususiyati bo'lmaydi, lekin tutqichning zarbasi bilan.

Teri orqa miya reflekslarining quyidagi turlari ajratiladi:

□ Qorin bo'shlig'i, bu esa o'z navbatida yuqori, o'rta va pastki reflekslarga bo'linadi. Qorinning yuqori refleksi teri sohasi retseptorlari qovurg'a yoyi ostida, o'rtasi kindik yaqinida, pastki qismi kindik ostida joylashganida paydo bo'ladi. Bu reflekslarning yoylari SMning mos ravishda VIII-IX, X-XI, XI-XII ko'krak segmentlari darajasida yopilgan.

□ Cremastery - sonning ichki qismidagi terining tirnash xususiyati tufayli moyakni mushaklarining qisqarishi tufayli yuqoriga tortish. Refleks yoyi CM ning I-II bel segmentlari darajasida o'tadi.

□ Plantar - pastki ekstremitalarning barmoqlarining egilishi, taglik terisining chiziqli tirnash xususiyati, refleks darajasi - V bel segmentidan I sakralgacha.

□ Anal - IV-V sakral segmentlar darajasida joylashgan va sfinkterning qisqarishiga olib keladigan anal hudud terisida chiziqli harakatlar natijasida yuzaga keladi.

Nevrologik amaliyotda eng ko'p qo'llaniladigan qorin va plantar reflekslarning ta'rifi.

Omurilik reflekslari patologiyasi

Odatda, reflekslar jonli, bir fazali (ya'ni oyoq-qo'llarning tebranish harakatlarisiz), o'rtacha kuchli bo'lishi kerak. Reflekslarning kuchayishi yoki faolligi oshishi holati giperrefleksiya deb ataladi. Reflekslar, aksincha, kamaytirilganda, ular hiporefleksiyaning mavjudligi haqida gapirishadi. Ularning to'liq yo'qligi arefleksiya deb ataladi.

Giperrefleksiya markaziy bo'lganda paydo bo'ladi tizimi. Ko'pincha bu patologik alomat quyidagi kasalliklarda paydo bo'ladi:

- insult (ishemik va gemorragik);
- markaziy asab tizimining yuqumli yallig'lanishi (ensefalit, ensefalomielit);
- miya falaj;
- miya va orqa miya jarohatlari;
- yangi o'sishlar.

Giporefleksiya, o'z navbatida, periferik asab tizimining buzilishining ko'rinishlaridan biridir. Bu holat quyidagi kasalliklar tufayli yuzaga keladi:

- poliomieliit;
- periferik neyropatiyalar (alkogolli, diabetik).

Ammo asab tizimining refleks faolligining pasayishi markaziy asab tizimi shikastlanganda ham sodir bo'lishi mumkin. Bu refleks yoyi o'tadigan orqa miya segmentida patologik jarayon sodir bo'lganda sodir bo'ladi. Misol uchun, agar CMning V bo'yin segmenti ta'sirlangan bo'lsa, biceps refleksi pasayadi, pastki segmentlarda yopilgan boshqa chuqur reflekslar esa kuchayadi.

Vegetativ reflekslar

Ehtimol, vegetativ reflekslar orqa miya reflekslarining eng murakkab turidir. Ularning funksiyasini an'anaviy nevrologik bolg'acha yordamida aniqlash mumkin emas, ammo ular tanamizning hayotiy funksiyalarini ta'minlaydi. Ularning paydo bo'lishi miyadagi o'ziga xos shakllanish - retikulyar shakllanish funksiyasi tufayli mumkin bo'lib, unda quyidagi tartibga solish markazlari joylashgan:

- vazomotor, faollikni ta'minlaydiyurak va qon tomirlari;
- nafas olish, nafas olish mushaklarini innervatsiya qiluvchi markazlar orqali nafas olishning chuqurligi va chastotasini tartibga soluvchi;
- oshqozon va ichaklarning motor va sekretor funksiyalarini oshiradigan oziq-ovqat;

□ himoya markazlari, tirnash xususiyati bilan odam yo'taladi, aksiradi, ko'ngil aynishi va qayt qiladi.

Asab tizimining refleks faolligini o'rganish bemorni nevrologik tekshirishning muhim qismi bo'lib, zararni lokalizatsiya qilish imkonini beradi, bu esa o'z vaqtida tashxis qo'yishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. N.K. Ahmedov normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya Toshkent 1997yil
2. M.S.Abdullaxujaeva Odam anatomiyasi asoslari Toshkent. Meditsina 1998yil
3. N.K. Axmedov Odam anatomiyasi atlas 1 2 jild Toshkent 1996yil
4. R.C. Senelnikov Odam anatomiyasi atlas 1 2 Moskva meditsina 1981yil
5. Abdumajidov A.A.Axmedov A.G. Nafas tizimi a'zolarining anatomo fizilogik xususiyatlari. Ukuv uslubiy kullanma.Toshkent .2001 yil.
6. R Ermetova D.I. "Terapiya" Tashkent, "IlmZiyo" nashriyoti , 2015 yil.